

Una revisió de l'espai polític i electoral català

Josep Maria Reniu* | jreniu@ub.edu

Des de les primeres eleccions democràtiques s'han produït canvis significatius en el mapa polític de Catalunya, i s'ha constatat que l'espai sociopolític català no és un element immòbil. Aquesta evolució és analitzada pel professor Josep Maria Reniu a partir del Baròmetre del Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya, de novembre de 2006.

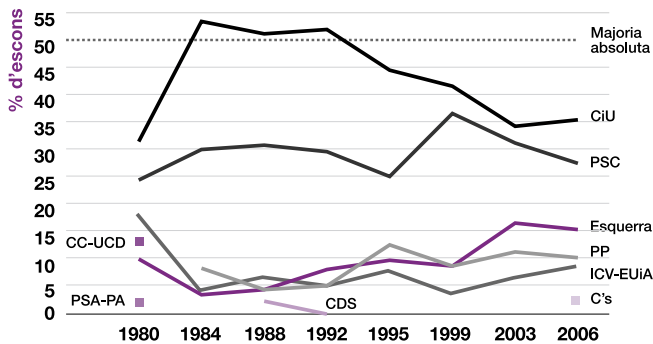
Les darreres eleccions catalanes de novembre de 2006 ens ofereixen diferents elements per a l'anàlisi que van des de la reedició de l'acord de govern entre el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), Esquerra i Iniciativa per Catalunya Verds - Esquerra Unida i Alternativa (ICV-EUiA) fins a l'aparició d'una nova formació política al Parlament, Ciutadans - Partido de la Ciudadanía (C's).

Totes dues qüestions es deriven d'una mateixa constatació: una certa consolidació dels canvis en l'espai polític i electoral català que podríem entendre que s'iniciïn amb les eleccions de 1995, en què Convergència i Unió (CiU) va perdre la majoria absoluta que gaudia des de 1984

* Professor de Ciències Polítiques de la UB

Els canvis en l'espai polític i electoral català s'inicien amb la pèrdua de la majoria absoluta de CiU el 1995

GRÀFIC 1. L'EVOLUCIÓ DE LA REPRESENTACIÓ POLÍTICA AL PARLAMENT, 1980-2006.

Font: Àrea de processos electorals de la Generalitat de Catalunya.

Elaboració pròpia.

L'evolució del PP respon als 11 d'Alianza Popular – Partido Demócrata Popular – Unión Liberal del 1984 i els 6 d'Alianza Popular del 1988. A partir del 1992 ja pren les sigles PP.

Per la seva part, el PSC des del 1980 fins al 1995 es presenta com a PSC-PSOE i des de 1995 com a PSC-CpC.

Pel que fa a l'evolució d'ICV-EUiA, a les dues primeres legislatures es presenta sota les sigles històriques del PSUC i no és fins el 1988 que adopta les sigles IC (Iniciativa per Catalunya). A partir d'aquell moment, ha anat canviant les sigles electorals, depenent de les coalicions que ha format; així, el 1995 es presenta com a IC-EV (Iniciativa per Catalunya – Els Verds), el 1999 com a IC-V (Iniciativa per Catalunya – Verds), el 2003 com a ICV-EA (Iniciativa per Catalunya Verds – Esquerra Alternativa), fins a l'actual ICV-EUiA (Iniciativa per Catalunya Verds – Esquerra Unida i Alternativa).

Finalment, cal destacar les sigles de tres formacions ja desaparegudes com són el PSA-PA (Partido Socialista de Andalucía – Partido Andaluz), la CC-UCD (Centristes de Catalunya – Unión de Centro Democrático) i el CDS (Centre Democràtic i Social).

(gràfic 1). Des d'aquest punt de vista, aquest procés no només ha significat l'alternança política en el govern de la Generalitat sinó també canvis en els equilibris polítics i electorals entre les formacions protagonistes de l'escena política catalana.

Per tal d'apropar-nos a l'anàlisi d'aquest procés, cal conèixer com es disposen els actors polítics en l'espai i com aprofiten aquesta situació política i electoral. Una pràctica útil i habitual en l'anàlisi dels comportaments electorals arreu és disposar els partits i els ciutadans sobre un eix imaginari en el qual un extrem es correspon a l'extrema esquerra i l'altre a l'extrema dreta (gràfic 2).

Així, en els estats caracteritzats per l'existència de societats homogènies, els dos col·lectius es poden situar sense massa problemes: els partits són punts en aquest eix i la distribució dels ciutadans és de manera que la gran majoria es concentra en les zones centrals de l'eix ideològic (entre el centreesquerra i el centredreta). Si aquesta caracterització fos suficient al nostre país, la imatge que n'obtindríem seria la del gràfic anterior, però ràpidament podem percebre que la realitat política catalana és força més complexa.

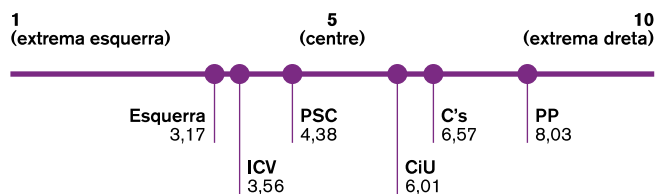
Efectivament, per al nostre país aquesta tècnica no és suficient atès que la variable ideològica no és l'única clau per a poder explicar realment quina és la distribució dels ciutadans i dels partits en l'espai polític. Cal afegir un segon eix, una segona variable que en el cas català revesteix tanta o més importància: la qüestió nacional. Ho farem a

L'espai polític català ve determinat per dos eixos, l'ideològic —com tots els països del món— i el nacional

partir de la mesura de la Identificació Nacional Subjectiva (INS), que en cinc possibilitats reflecteix el sentiment de pertinença de l'enquestat. Les opcions són sentir-se només català, sentir-se més català que espanyol, tant català com espanyol, més espanyol que català o només espanyol. El resultat d'aquests dos mesuraments serà un espai bidimensional, on els eixos ideològic i nacional es creuaran per a crear quatre quadrants. De dalt a baix i d'esquerra a dreta: esquerra-Catalunya, dreta-Catalunya, esquerra-Espanya, i dreta-Espanya (gràfic 3).

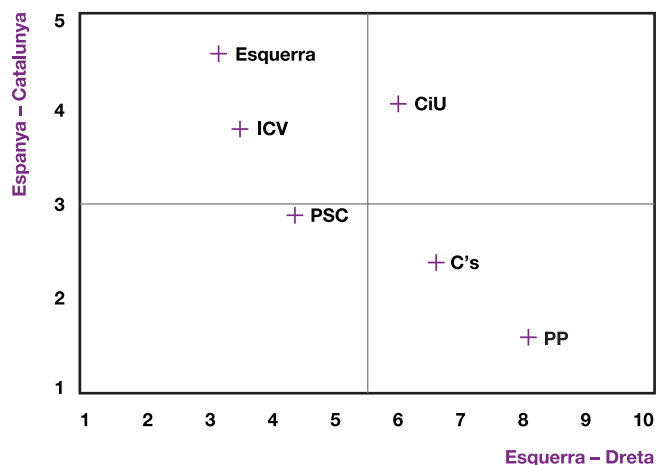
Si en aquest espai hi col·loquem les formacions catalanes de l'actual Parlament veiem com tots els quadrants del nostre espai polític i electoral es troben ocupats, per bé que amb presència i rellevància diferents. D'aquesta manera, Esquerra i ICV-EUiA troben el seu punt central en el quadrant de l'esquerra nacionalment catalana, CiU en el de la dreta nacionalment catalana i el PSC en el de l'esquerra, actualment amb una lleugera inclinació nacionalment espanyola —en l'evolució de les enquestes del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), s'observa com el PSC varia sovint la seva posició en l'eix nacional, amb una proximitat al centre que el porta a situar-se a vegades en posicions nacionalment catalana i en d'altres espanyola—. Precisament, aquest darrer element serà un dels condicionants de les fronteres electorals del PSC, tal com veurem més endavant. D'altra banda, C's i Partit Popular (PP) es posicionen netament en clau de dreta espanyola, element que s'accentua en el cas dels darrers.

GRÀFIC 2. DISTRIBUCIÓ DE LES FORMACIONS POLÍTQUES CATALANES EN L'EIX IDEOLÒGIC

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

GRÀFIC 3. DISTRIBUCIÓ DE LES FORMACIONS POLÍTQUES CATALANES EN L'ESPAI BIDIMENSIONAL

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

Tenim un escenari amb un electorat moderat en els dos eixos, que defuig les posicions més radicals o extremistes i configura una competència de caràcter centrípeta

TAULA 1. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DELS CIUTADANS DE CATALUNYA (%)

INS	Esquerra- Dreta									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CAT	1,2	1,5	3,6	2,5	4,0	1,2	0,6	0,1	0,3	0,2
>CAT	1,1	1,3	5,6	5,8	9,4	2,9	1,7	0,6	0,2	0,1
C=E	3,1	1,5	4,9	7,5	19,8	3,8	2,3	1,5	0,3	0,9
>ESP	0,3	0,2	0,2	0,6	2,2	0,4	0,4	0,3		0,5
ESP	0,3		0,7	0,4	3,0	0,8	0,2	0,3		0,2

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

Ha estat sempre així, la distribució dels partits? Tot i que fóra molt agosarat afirmar que sí, el cert és que els moviments dels partits en l'espai políticoelectoral ha estat força limitat. La revisió de les dades disponibles ens mostra que els principals actors de la política catalana s'han mantingut sempre molt propers a les posicions del gràfic 3. Potser només s'hauria de matisar com l'aparició del nou partit en l'escena parlamentària, C's, ha ocupat un terreny buit dins la dreta moderada d'orientació espanyolista des de la presència a la cambra catalana del Centre Democràtic i Social (CDS).

Més enllà d'aquesta consideració, el que interessa és analitzar si hi ha algun tipus de correspondència entre la percepció dels ciutadans envers els partits i com els situen, així com en quins espais aquests mateixos ciutadans s'autoposicionen. Les dades de la taula 1 ja ens il·lustren sobre les principals característiques al nostre país: una societat moderada ideològicament, en què els principals valors se situen en posicions de centreesquerra (entre el 4 i el 5 i el 6), així com el sentiment d'Identificació Nacional Subjectiva és també moderat, essent majoritària la percepció binacional (tant català com espanyol). Què volen dir aquestes dades? Doncs bàsicament que el centre de competència política i electoral inicialment es troba en el quadrant superior de l'espai dibuixat, per bé que el punt més rellevant és el centre ideològic i nacional. Això vol dir que en el procés de decisió del vot dels catalans no només hi té a veure la variable nacional, atès que

CiU té un volum important del seu electorat que s'identifica amb el sentiment binacional i en posicions més centrades a les atribuïdes a la coalició nacionalista

precisament la importància de la identificació binacional posa sobre la taula la rellevància de la caracterització ideològica dels valors moderats.

Així, tenim un escenari caracteritzat per un electorat moderat en els dos eixos, que defuig les posicions més radicals o extremistes i configura una competència políticoelectoral de caràcter centripeta, on les principals formacions polítiques tendeixen a una convergència cap al centre del mapa polític. Aquesta competència és la que condiciona l'activitat dels principals partits, i és així que tant Esquerra com ICV-EUiA, PSC i CiU es posicionen en la zona de major concentració d'electors. El PP i la nova formació, C's, són percebuts com a més llunyans, si bé com veurem els seus electorats provenen també en una proporció força significativa del centre d'aquestes coordenades.

Aquesta afirmació es confirma en l'anàlisi de la procedència dels electorats de les diferents formacions parlamentàries catalanes, on es constata no només la diversitat en la procedència espacial dels suports obtinguts sinó també les àrees de competència electoral amb la resta de formacions. Aquesta caracterització és especialment significativa en el cas de CiU, que, tal com mostra la taula 2, obté els seus actius electorals d'una gran diversitat de posicions ideològiques, que provenen tant de la dreta com de l'esquerra així com de gairebé el 5% d'electors que s'identifiquen més amb l'Estat espanyol que no pas amb el sentiment català.

TAULA 2. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT DE CIU (%)

		Esquerra - Dreta									
INS		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CAT		1,2	0,7		0,2	8,9	3,3	1,4			
>CAT		1,2	0,7	3,0	6,1	19,4	7,5	4,7	0,7	0,2	
C=E		1,4	0,5	1,6	3,3	22,4	3,3				1,9
>ESP						0,7	0,2				
ESP		0,5				1,9					

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

Els electors del PSC abracen les posicions de centreesquerra i es manifesten clarament tant catalans com espanyols

TAULA 3. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT DEL PSC (%)

INS	Esquerra - Dreta									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CAT		0,6	0,9	0,9	0,6					
>CAT	1,5	1,5	3,0	5,5	5,8	2,4				
C=E	6,1	1,5	11,9	10,7	22,6	5,2				
>ESP	0,6			1,8	2,4	0,6				
ESP			2,1	1,5	3,0					

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

Així, és interessant de constatar que CiU concentra els seus electors en posicions ideològicament més centrades que les atribuïdes a la coalició nacionalista i, també, que el volum més important del seu electorat s'identifica amb el sentiment binacional. Precisament, es en aquest àmbit on la disputa entre CiU i PSC esdevé més important (taula 3), essencialment en la lluita per la frontera on es troba la major proporció de ciutadans: els que se senten tant catalans com espanyols i que es posicionen al centreesquerra en l'eix ideològic.

Tot i que l'electorat del PSC també presenta un origen molt diversificat, similar al de CiU, el cert és que concentra força més els seus principals punts d'ancoratge. La claredat amb què els seus electors es manifesten tant catalans com espanyols és la principal característica d'aquesta distribució, que en el vessant ideològic abraça les posicions de centreesquerra. A diferència del cas anterior, pocs votants del PSC provenen de l'altre espai ideològic, així com tampoc no són massa significatius els suports que obté des de posicions clarament catalanistes.

Pel que fa a l'altre gran actor polític català, Esquerra, les dades de la taula 4 ens mostren com el seu electorat es concentra de manera més clara en unes coordenades que defineixen amb claredat el seu perfil: catalanisme d'esquerra. El gruix del seu electorat es posiciona fermament en el vessant del sentiment català, i són poc significatius els suports obtinguts entre els que manifesten un sentiment binacional. Així mateix, la definició ideològica és

L'electorat d'Esquerra es concentra de manera més clara en unes coordenades que defineixen amb claredat el seu perfil: catalanisme d'esquerres

clarament d'esquerra, amb una presència també important d'un col·lectiu de votants d'extrema esquerra així com del centreesquerra. Aquesta distribució suposa que, d'entrada, els dos grans competidors electorals d'Esquerra són el PSC en el vessant ideològic, on s'ha constatat que el socialisme català té una posició de clar domini, i l'àmbit nacional, on competeix amb CiU pels votants catalanistes de centre i centreesquerra.

Una frontera addicional de lluita electoral per Esquerra és la que suposa la distribució dels suports electorals de la coalició ecosocialista ICV-EUiA. Amb una concentració encara més evident dels seus votants en l'espai bidimensional, ICV-EUiA es fa forta en les posicions d'esquerra que ha de compartir amb Esquerra i també amb el PSC, amb qui lluita pels votants de centreesquerra. Igualment, ICV-EUiA té un segon front obert que fa referència al posicionament d'una part molt significativa del seu electorat respecte del sentiment de catalanitat, on la frontera amb Esquerra esdevé més central.

Les dues darreres formacions, PP i C's, mostren patrons de distribució radicalment diferenciats dels anteriors tant en la distribució ideològica com del sentiment de pertinença nacional. No obstant això, cal tenir present que en tots dos casos el gruix dels seus votants prové de la mateixa posició central de l'electorat català, amb la qual cosa esdevenen també competidors per als dos grans partits, CiU i PSC. En el cas del PP prop de la meitat del seu electorat es declara binacional, molt per sobre

TAULA 4. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT D'ESQUERRA (%)

		Esquerra - Dreta									
INS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
CAT	5,6	7,1	14,3	11,9	5,6	1,6	0,4			1,6	
>CAT	2,8	4,0	12,3	10,3	7,9	0,4	1,3				
C=E	2,0	0,4	2,0	2,4	2,8	2,0					
>ESP											
ESP			0,8		0,8						

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

ICV-EUiA es fa forta en les posicions d'esquerra, que ha de compartir amb Esquerra i també amb el PSC. Respecte del sentiment de catalanitat, la frontera amb Esquerra esdevé més central

TAULA 5. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT D'ICV-EUiA, (%)

	Esquerra - Dreta									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
INS										
CAT		2,2	7,2	2,2	1,7					
>CAT	1,7	3,3	17,8	8,9	4,4	1,1		2,2		
C=E	3,3	6,1	8,3	18,3	7,2	2,2				
>ESP										
ESP						1,1				

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

dels que afirmen sentir-se més espanyols que catalans o únicament espanyols (taula 6). A partir d'aquesta minsa presència de votants «espanyolistes» la variable que pren rellevància és la ubicació ideològica, on el centre i centredreta esdevenen els seus punts d'arrelament, en clara competència amb CiU en aquest àmbit.

Finalment, les dades referents a la distribució dels votants de C's confirmen algunes de les anàlisis realitzades fins ara: la transversalitat de la seva proposta electoral, caracteritzada essencialment per la definició en l'eix nacional més que no pas en l'eix ideològic (taula 7). Efectivament es constata que C's obté suports en tot l'espectre polític, des de l'extrema esquerra fins a l'extrema dreta, amb un lleuger predomini dels votants de centredreta. No obstant això, cal tenir en compte que el poc volum de votants condiona també les dades que fonamenten l'anàlisi, si bé la tendència que mostren és prou significativa. Com la resta de formacions, el principal objectiu en la competència electoral és l'obtenció de vots dels ciutadans que es posicionen en el centre de l'espai políticoelectoral. Sota aquestes premisses C's estableix fronteres no només amb el PP en tant que formacions de centredreta i de sentiment espanyol, sinó també amb CiU i amb el PSC. Òbviament una de les incògnites de futur serà veure si aquest petit espai que C's ha aconseguit, deutor en certa mesura del centrisme moderat del CDS, podrà esdevenir un espai consolidat en la competència electoral catalana o bé si el PSC –i en menor mesura el PP– neutralitzaran aquesta aparició en futures cites electorals.

En el cas del PP prop de la meitat del seu electorat es declara binacional; així, el centre i centredreta esdevenen els seus punts d'arrelament, en clara competència amb CiU en aquest àmbit

Epíleg

El resultat d'aquesta distribució dels electorats dibuixa les àrees d'atracció de cadascuna de les formacions polítiques, així com els espais fronterers on aquestes competeixen electoralment. De menor a major força electoral, el paisatge que se'ns dibuixa és el d'una petita formació, C's, que competeix amb el PP a la seva dreta, amb el PSC a la seva esquerra i amb CiU pel col·lectiu de ciutadans de centredreta. El PP, per la seva banda, compta amb l'esmentada oposició de C's en el flanc dels seus votants més moderats ideològicament, però especialment ha de competir amb CiU pels electors binacionals de centredreta. Si fixem ara la nostra atenció a l'esquerra de l'espai polític, ICV-EUiA compta amb dos grans competidors gairebé en igualtat de condicions, PSC i Esquerra, amb qui hi disputa les posicions del centreesquerra i del catalanisme. A banda d'aquest front, el principal competidor d'Esquerra és CiU en la clivella nacional, tota vegada que la frontera amb el PSC es mostra com un espai estable i clarament diferenciat entre totes dues formacions.

Finalment, el PSC i CiU són els partits que presenten un ventall de fronts més importants. En el cas dels socialistes catalans han d'enfrontar-se amb ICV-EUiA i Esquerra pel vessant progressista, i en el segon cas mínimament també en el vessant nacional, amb CiU per la seva dreta, atès que el seu nucli central d'electors és també compartit amb la coalició nacionalista, però també amb C's i PP, que igual-

TAULA 6. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT DEL PP (%)

		Esquerra - Dreta									
INS		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CAT								2,3			
>CAT								4,6	2,3		
C=E					2,3	23,0	11,5				1,1
>ESP				2,3	8,0						
ESP	2,3					5,7	4,6				

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

De C's, en destaca la transversalitat de la seva proposta electoral, caracteritzada essencialment per la definició en l'eix nacional més que no pas en l'eix ideològic

TAULA 7. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DE L'ELECTORAT DE C's (%)

		Esquerra - Dreta									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
INS											
CAT						3,8					
>CAT											
C=E	3,8	3,8	3,8		35,8	5,7					
>ESP	3,8		3,8								
ESP					15,1	7,5					

Font: CEO, estudi R-367. Elaboració pròpia.

TAULA 8. DISTRIBUCIÓ BIDIMENSIONAL DELS ABSTENCIONISTES (%)

	Extrema esquerra-esquerra	Centre	Dreta - extrema dreta
CAT / > CAT	19,1	9,6	1,3
C=E	19,5	19,1	2,8
> ESP / ESP	6,1	4,3	1,5

Font: CEO, estudi R-372. Elaboració pròpia.

ment obtenen rèdits electorals d'aquesta bossa central de votants. CiU, per la seva banda centra la lluita electoral amb Esquerra en el pla nacional, a més de l'esmentada frontera amb el PSC i la proximitat en l'eix ideològic de PP i de la transversalitat de C's.

Un cop realitzada aquesta breu revisió de l'espai políticoelectoral català, la pregunta central que manca per respondre podria ser fins a quin punt aquestes dinàmiques poden generar canvis substancials en el futur escenari polític. No seria així massa agosarat defensar l'argument que l'actual espai de competència políticoelectoral català presenta ja un alt grau de consolidació que farà difícil que es produeixin canvis significatius en la correlació de forces. Excepció feta de la desaparició d'algun dels actuals partits —especialment si considerem com a conjuntura la presència de C's— l'únic element que podria recompondre l'actual escenari seria la mobilització d'una part significativa dels actuals abstencionistes.

Seguint aquest argument es constata l'existència de tres grans zones on es localitzen els abstencionistes, que coincideixen amb les fronteres de la competència esmentades i on són les formacions d'esquerra les que podran crear més canvis en la relació de forces actuals. De totes formes, aquesta evolució no només dependrà de la voluntat dels partits polítics per aconseguir aquests suports sinó sobretot de la decisió dels ciutadans de Catalunya d'exercir el seu dret de decidir qui i com rebrà la seva confiança. |

+ INFO

Fonts

- CEO, *Baròmetre d'opinió política, estudi R-367*.
Novembre de 2006.
- CEO, *Enquesta sobre participació política a Catalunya, estudi R-372*. Gener de 2007.

Enllaços

- Centre d'Estudis d'Opinió
www.idescat.net/cat/idescat/estudisopinio/
- Àrea de processos electorals
de la Generalitat de Catalunya
www.gencat.net/governacio-ap/